

บทที่ 2

ทฤษฎี หลักการ แนวคิด และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ในการเสนอทฤษฎี หลักการ แนวคิด และงานที่เกี่ยวข้องกับการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัย จะกล่าวถึง ความหมายของจริยธรรม องค์ประกอบทางจริยธรรม ทฤษฎี พัฒนาการจริยธรรม สถาบันที่เกี่ยวข้องกับการปลูกฝังจริยธรรม ในส่วนที่เป็นกิจกรรมนักเรียน ประกอบด้วย ความหมาย ของกิจกรรมนักเรียน ประโยชน์ของกิจกรรมนักเรียน ประเภทของกิจกรรมนักเรียน แนวดำเนินการ ในการจัดกิจกรรมนักเรียน บทบาทและความรับผิดชอบของบุคลากรที่เกี่ยวข้องในการจัด กิจกรรมนักเรียน เกณฑ์การจบหลักสูตรมัธยมศึกษาตอนต้น ตามหลักสูตรมัธยมศึกษาตอนต้น พุทธศักราช 2521 (ฉบับปรับปรุงพุทธศักราช 2533) และเกณฑ์การจบหลักสูตรมัธยมศึกษา ตอนปลาย ตามหลักสูตรมัธยมศึกษาตอนปลาย พุทธศักราช 2524 (ฉบับปรับปรุง พุทธศักราช 2533) ความสัมพันธ์ของกิจกรรมนี้เรียนกับจริยธรรม และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ดังมีรายละเอียด ต่อไปนี้

ความหมายของจริยธรรม

ดวงเดือน พันธุมนาวิน (2522) กล่าวว่า จริยธรรม หมายถึง ลักษณะทางสังคม หลายลักษณะของมนุษย์ รวมทั้งพฤติกรรมทางสังคมประเภทต่าง ๆ ซึ่งสังคมต้องการให้มีในสมาชิก คือ เป็นพฤติกรรมที่สังคมนิยมชมชอบ ให้การสนับสนุนและผู้กระทำส่วนมากเกิดความพอใจว่า การกระทำนั้นเป็นสิ่งที่ถูกต้องเหมาะสม

กรมวิชาการ (2523) ให้ความหมายว่า จริยธรรม คือ การกระทำทั้งกาย วาจา และใจ ที่ตั้งงามเป็นประโยชน์ต่อตนเอง ผู้อื่น และสังคม

ธีระพร อุวรรณโณ (2526) กล่าวว่า จริยธรรม หมายถึง ระบบของกฎเกณฑ์ที่ใช้ ในการจำแนกการกระทำที่ดีจากการกระทำที่ชั่ว การกระทำที่ถูกจากการกระทำที่ผิด และการ กระทำที่ควรจากการกระทำที่ไม่ควร

สาโรจ บัวศรี (2527) กล่าวว่า จริยธรรม ได้แก่ ความดีในระดับต่าง ๆ ที่สังคม หรือบุคคลจำเป็นต้องยึดมั่นถือมั่น

ลีวาลี คิริไล (2528) กล่าวว่า จริยธรรม หมายถึง กฎเกณฑ์ของความประพฤติที่มนุษย์ควรประพฤติให้สมกับที่ได้ชื่อว่าเป็นมนุษย์ ซึ่งเป็นผู้มีเหตุผล มีความคิดและสติปัญญา ความหมายของจริยธรรมจึงครอบคลุมการกระทำของมนุษย์ทุกคน

กระมล ทองธรรมชาติ (2529) กล่าวว่า จริยธรรม หมายถึง ธรรมหรือหลักความประพฤติที่ควรแก่การยึดถือและปฏิบัติ

พรหมทิพย์ ศิริวรรณบุษย์ (2529) ได้ให้ความหมายของจริยธรรมว่า จริยธรรมเป็นข้อกำหนดของสังคมในลักษณะที่อาจเป็นมาตรฐานหรือกฎเกณฑ์ที่บุคคลในสังคมนั้นเห็นว่าควรว่าถูกว่าดี ที่จะปฏิบัติในฐานะสมาชิกของสังคม

กรมวิชาการ กระทรวงศึกษาธิการ (2530) ได้ให้ความหมายไว้ว่า จริยธรรม คือ การกระทำทั้งการ วาจา และใจที่ดงาม เป็นประโยชน์ต่อตนเอง ผู้อื่น และสังคม

ชุดิมา เขยชม (2531) กล่าวสรุปว่า จริยธรรม หมายถึง หลักเกณฑ์หรือกฎที่สังคมใช้ตัดสินว่า การกระทำเป็นสิ่งที่ถูกต้อง ดั่งงาม ควรปฏิบัติ และการกระทำใดเป็นสิ่งที่ไม่ควรปฏิบัติ ทั้งต่อตนเองและต่อผู้อื่น

Jean Piaget (1960) กล่าวสรุปได้ว่า จริยธรรม เป็นลักษณะประสบการณ์ของมนุษย์ และหน้าที่เกี่ยวกับกฎเกณฑ์ในการให้ความร่วมมือเกี่ยวกับการจัดเตรียมสังคมในเรื่องความสนใจ และอนามัยของแต่ละบุคคล ความสัมพันธ์ร่วมกันในรูปของสิ่งที่ควรกระทำและสิทธิ

Roger Brown (1965) กล่าวสรุปได้ว่า จริยธรรม หมายถึง ระบบของกฎเกณฑ์สำหรับวิเคราะห์การกระทำผิดหรือถูกของบุคคล

Lawrence Kohlberg (1971) กล่าวสรุปได้ว่า จริยธรรม เป็นความรู้สึกลึกซึ้งชอบชั่วดี เป็นกฎเกณฑ์และมาตรฐานของความประพฤติปฏิบัติในสังคมซึ่งบุคคลจะพัฒนาขึ้นจนกระทั่งมีพฤติกรรมเป็นของตนเอง

Carter V. Good (1973) กล่าวสรุปได้ว่า จริยธรรม หมายถึง การปรับพฤติกรรมให้เข้ากับกฎเกณฑ์ หรือมาตรฐานของความประพฤติที่ถูกต้องหรือดีงาม

Albert Bandura (1977) กล่าวสรุปได้ว่า จริยธรรม คือ กฎสำหรับการประเมินพฤติกรรมที่เกิดจากการเรียนรู้

Fairchild (1977) ได้กล่าวถึงจริยธรรมว่า เป็นการศึกษเกี่ยวกับคุณค่าและความสัมพันธ์ของคุณค่าที่มีต่อแบบอย่างการกระทำและกำหนดการปฏิบัติสังคมวิทยาลัยที่ศึกษา

เกี่ยวกับจารีต แรงบังคับทางสังคม การปรับตัวไม่เข้า ความเสียระเบียบ ปัญหาสังคม ขบวนการปฏิรูป และความก้าวหน้าทางสังคม ก็อาจรวมอยู่ในขอบเขตของจริยศาสตร์ด้วย ถ้าใช้โคต ๆ ไม่มีคำว่า เชิงสังคมประกอบด้วยแล้ว จริยศาสตร์มักจะหมายถึงปรัชญาที่ว่าด้วยความประพฤติที่ถูกหรือผิด

Woolf (1981) จริยธรรมเป็นข้อบัญญัติที่ว่าด้วยอะไรดี และไม่ดี ต่อหน้าที่ที่เกิดขึ้นจากความสำนึก

MacDonald (1982) จริยธรรมเป็นกฎเกณฑ์และระบบควบคุมพฤติกรรม

จากความหมายของจริยธรรมที่กล่าวมาแล้ว สรุปได้ว่า จริยธรรม คือ แนวทางหรือข้อประพฤติปฏิบัติของบุคคลที่ถือว่าถูกต้องและดีงาม ซึ่งเป็นลักษณะที่สังคมต้องการ นิยมชมชอบให้การสนับสนุนและผู้ที่กระทำเกิดความพอใจ ไม่ว่าจะเป็นการกระทำทางกาย วาจา และใจ ที่ก่อให้เกิดประโยชน์ต่อตนเอง ผู้อื่น และสังคม

องค์ประกอบทางจริยธรรม

มีการจำแนกออกเป็นองค์ประกอบต่าง ๆ ได้ดังนี้

กรมวิชาการ กระทรวงศึกษาธิการ (2533) ตามโครงการวิจัยการศึกษา จริยธรรมไทย ได้กล่าวถึงองค์ประกอบของจริยธรรมว่ามี 3 ประการ คือ

1. องค์ประกอบด้านความรู้ (Moral Reasoning) ได้แก่ ความเข้าใจเหตุผลของความถูกต้องดีงาม โดยกระบวนการคิด
2. องค์ประกอบด้านความรู้สึก (Moral Attitude and Belief) ได้แก่ ความพึงพอใจ ศรัทธา เลื่อมใส เกิดความนิยมยินดีที่จะรับจริยธรรมนั้นมาเป็นแนวปฏิบัติ
3. องค์ประกอบด้านพฤติกรรมแสดงออก (Moral Conduct) คือ พฤติกรรมการกระทำที่บุคคลตัดสินใจกระทำถูกหรือกระทำผิดในสถานการณ์แวดล้อมต่าง ๆ กัน

ดวงเดือน พันธุมนาวิน (2522) ได้แบ่งองค์ประกอบทางจริยธรรมของมนุษย์ออกเป็น 4 องค์ประกอบ ดังนี้

1. ความรู้เชิงจริยธรรม หมายถึง การที่มนุษย์มีความรู้ว่าการกระทำต่าง ๆ นั้น ชนิดใดสังคมยอมรับ การกระทำชนิดใดควรยกเว้น พฤติกรรมใดมีความเหมาะสมหรือไม่ เหมาะสม ความรู้เชิงจริยธรรมนี้ขึ้นอยู่กับระดับการศึกษา อายุ การพัฒนาทางสติปัญญา ความรู้ต่าง ๆ เกี่ยวกับกฎเกณฑ์ทางสังคมและศาสนานี้ เด็กจะมีการเรียนรู้มาตั้งแต่เกิด โดยเฉพาะช่วงระหว่างอายุ 2-10 ปี จะมีการปลูกฝังมาก

2. ทศนคติเชิงจริยธรรม หมายถึง ความรู้สึกว่าคุณชอบหรือไม่ชอบเกี่ยวกับ ลักษณะหรือพฤติกรรมต่าง ๆ ทศนคติเชิงจริยธรรมส่วนมากจะสอดคล้องกับค่านิยมในสังคมนั้น แต่บุคคลในสถานการณ์ปกติบางคนอาจจะมีทศนคติแตกต่างไปจากค่านิยมของสังคมก็ได้ ทศนคติเชิงจริยธรรมมีความหมายกว้างกว่าความรู้เชิงจริยธรรม เพราะทศนคติจะรวมถึงความรู้และความรู้สึกในเรื่องนั้น ๆ เข้าด้วยกัน ฉะนั้นทศนคติเชิงจริยธรรมจึงมีคุณสมบัติที่จะใช้ทำนาย หรือ คาดการณ์พฤติกรรมเชิงจริยธรรมได้ถูกต้องแม่นยำกว่าการใช้ความรู้เพียงอย่างเดียว และทศนคติเชิงจริยธรรมของมนุษย์ก็สามารถเปลี่ยนแปลงได้ด้วยสาเหตุปลายประการ เช่น มีเหตุผลใหม่ นำเชื่อถือลบล้างทศนคติเดิมในสิ่งต่าง ๆ ที่เคยยอมรับ เป็นต้น

3. เหตุผลเชิงจริยธรรม หมายถึง การที่บุคคลรู้จักใช้เหตุผลในการเลือกกระทำหรือไม่กระทำกิจกรรมอย่างใดอย่างหนึ่งเมื่อมีเหตุการณ์บังคับ เหตุผลนี้จะแสดงให้ทราบถึงเหตุจูงใจหรือแรงจูงใจที่อยู่เบื้องหลังการกระทำต่าง ๆ บุคคลที่มีจริยธรรมที่ต่างกัน อาจมีเบื้องหลังการกระทำที่แตกต่างกันหรือการกระทำที่เหมือนกัน เพียเจน์ และโคลเบอร์ก (Kohlberg, 1969) ได้ใช้เหตุผลเชิงจริยธรรมของบุคคลเป็นเครื่องแสดงถึงพัฒนาการทางจริยธรรมของบุคคลนั้น ๆ นอกจากนี้การใช้เหตุผลเชิงจริยธรรมยังมีความสัมพันธ์กับพัฒนาการด้านอื่น ๆ โดยเฉพาะการพัฒนาทางสติปัญญาและอารมณ์ โคลเบอร์ก และนักวิจัยอื่น ๆ ยังพบว่าการใช้เหตุผลเชิงจริยธรรมของบุคคลยังมีความสัมพันธ์กับพฤติกรรมประเภทต่าง ๆ ของบุคคล

4. พฤติกรรมเชิงจริยธรรม หมายถึง การที่บุคคลแสดงพฤติกรรมที่สังคมยอมรับหรือไม่แสดงพฤติกรรมที่สังคมไม่ยอมรับ การแสดงพฤติกรรมออกมาทุกครั้งจะยึดเกณฑ์หรือค่านิยมในสังคม พฤติกรรมที่สังคมยอมรับ เช่น การให้ทาน การเสียสละเพื่อส่วนรวม การช่วยเหลือผู้ตกทุกข์ได้ยาก นอกจากนี้ พฤติกรรมเชิงจริยธรรมอีกประเภทหนึ่ง คือ พฤติกรรมในสถานการณ์ที่เข้ายวนใจหรือขู่ข่มให้บุคคลกระทำผิดกฎเกณฑ์หรือค่านิยม

ทฤษฎีพัฒนาการทางจริยธรรม

การสอนจริยธรรมในปัจจุบัน เป็นเรื่องที่ได้ได้รับความสนใจจากนักวิชาการสาขาต่าง ๆ เช่น นักการศึกษา นักจิตวิทยา และผู้รู้ ได้เสนอทฤษฎีแนวคิดพื้นฐานและแนวคิดใหม่ในการพัฒนาจริยธรรมพอสมควรที่แตกต่างกัน 4 วิธี คือ

1. การพัฒนาจริยธรรมด้วยการกระจ่างค่านิยม
2. การพัฒนาจริยธรรมด้วยเหตุผล
3. การพัฒนาจริยธรรมด้วยการปรับพฤติกรรม
4. การพัฒนาจริยธรรมด้วยการเรียนรู้ทางสังคม

การพัฒนาจริยธรรมด้วยการกระจ่างค่านิยม (Value Clarification) ผู้เสนอแนวคิดนี้คือ ราธส์ อาร์มิน และไซมอน (Raths, Earmin and Simon, 1966) เชื่อว่าค่านิยมมีความหมายตรงกับจริยธรรม โดยถือว่าค่านิยมคือหลักการประพฤติปฏิบัติต่อสิ่งต่าง ๆ ที่บุคคลถือว่าดีงามถูกต้องและควรแก่การยึดถือ ซึ่งจะเกิดจากการเรียนรู้ของแต่ละบุคคลและจะแสดงออกมาในรูปของความเชื่อ ทัศนคติ พฤติกรรมและความรู้สึกของแต่ละคน และได้เสนอเกณฑ์ 7 ประการ สำหรับการตัดสินใจว่าพฤติกรรมที่แสดงออกมานั้นได้สะท้อนค่านิยมของบุคคลนั้นหรือไม่ เกณฑ์ทั้ง 7 ประการนี้ ได้แก่

การเลือกค่านิยม

1. เลือกอย่างอิสระ
 2. เลือกจากแนวทางต่าง ๆ
 3. เลือกหลังจากที่ได้พิจารณาถึงผลที่จะเกิดจากทางเลือกแต่ละอย่าง
- การเห็นคุณค่าในค่านิยม
4. มีความสุขกับสิ่งที่ได้เลือกนั้น
 5. เต็มใจที่จะยึดมั่นในสิ่งที่เลือกนั้นโดยเปิดเผย

การปฏิบัติตามค่านิยม

6. ทำสิ่งใดสิ่งหนึ่งกับสิ่งที่เลือกแล้ว
7. ทำสิ่งนั้นซ้ำ ๆ จนกลายเป็นแบบแผนการดำเนินชีวิต

จะเห็นได้ว่าการพัฒนาจริยธรรมด้วยการกระจ่างค่านิยมนี้ เน้นที่ความเชื่อในจริยธรรมของแต่ละบุคคลเป็นใหญ่คือ บุคคลมีหน้าที่จะต้องตัดสินใจและเลือกยึดถือจริยธรรมต่าง ๆ โดยการตัดสินใจด้วยตนเอง ซึ่งในการเรียนการสอนจริยธรรมด้วยการกระจ่างค่านิยม ครูจะมีบทบาทในการชี้นำเท่านั้น แต่ไม่ได้เป็นผู้กำหนดจริยธรรมที่เห็นว่าถูกต้องให้นักเรียนรับไปปฏิบัติ

ชัยพร วิชชาวุธ และธีระพร อุวรรณโณ (2525) กล่าวไว้ว่า การปลูกฝังจริยธรรมด้วยการกระจ่างค่านิยมนี้ ได้แก่ การชี้นำโดยการตั้งคำถามหรือจัดกิจกรรมต่าง ๆ เพื่อกระตุ้นให้นักเรียนเกิดการอุกคึกคิดขึ้นมาว่า ความเชื่อทัศนคติ พฤติกรรมและความรู้สึกของตนที่มีต่อสิ่งหนึ่งสิ่งใดนั้น เป็นไปตามหลักเกณฑ์ของค่านิยมหรือจริยธรรมที่ได้กำหนดไว้หรือไม่

การพัฒนาจริยธรรมด้วยเหตุผล (Moral Reasoning) ผู้เสนอทฤษฎีนี้คือ โคลเบอร์ก (Kohlberg, 1976) โดยถือว่า จริยธรรมคือ กฎเกณฑ์ในการตัดสินใจความถูกต้องของความประพฤติ ซึ่งความเข้าใจเกี่ยวกับเหตุผลในเรื่องนี้ว่าสิ่งใดผิดนั้น ขึ้นอยู่กับพัฒนาการทางปัญญา ซึ่งผูกพันกับอายุของบุคคล จึงได้ยึดทฤษฎีพัฒนาการทางปัญญาของเพียเจต์เป็นหลักการสร้างทฤษฎีพัฒนาการทางจริยธรรมโดยแบ่งพัฒนาการออกเป็น 3 ระดับ ภายในแต่ละระดับ ยังแบ่งพัฒนาการออกเป็น 2 ชั้น รวม 6 ชั้น ดังนี้

ตารางที่ 1 ทฤษฎีการทางจริยธรรมของโคลเบอร์ก

ชั้นการใช้เหตุผลเชิงจริยธรรม	ระดับของจริยธรรม
ชั้นที่ 1 หลักการหลบหลีกการถูกลงโทษ (2-7 ปี) (Punishment and Obedience) ใช้การลงโทษเป็นเหตุในการตัดสินใจ	ระดับก่อนเกณฑ์ (Pre-Conventional level)

ตารางที่ 1 (ต่อ)

ขั้นการใช้เหตุผลเชิงจริยธรรม	ระดับของจริยธรรม
<p>ขั้นที่ 2 หลักการแสวงหารางวัล (7-10 ปี) (Instrumental relativist Orientation) ใช้การตอบสนองความต้องการของตน เป็นเหตุผลในการตัดสินใจ</p>	
<p>ขั้นที่ 3 หลักการทำตามผู้อื่นเห็นชอบ (10-13 ปี) (Interpersonal concordance or "good boy 'nice girl" orientation) ใช้การยอมรับของสังคมเป็นเหตุผลในการตัดสินใจ</p>	<p>ระดับตามกฎหมายเกณฑ์ (Conventional level)</p>
<p>ขั้นที่ 4 หลักการทำตามหน้าที่ทางสังคม (13-16 ปี) (Law and Order orientation) ใช้ระเบียบและกฎเกณฑ์ทางสังคมเป็นเหตุผล ในการตัดสินใจ</p>	
<p>ขั้นที่ 5 หลักการทำตามคำมั่นสัญญา (Social Contrat legulistic Orientation) ใช้สัญญาสังคม เป็นเหตุผลในการตัดสินใจ</p>	<p>ระดับเหนือกฎหมายเกณฑ์ (Post Conventional level)</p>
<p>ขั้นที่ 6 หลักการมีหลักอุดมคติสากล (Universal ethical priinciple) ใช้หลักการจริยธรรมสากล เป็นเหตุผลในการตัดสินใจ</p>	

การพัฒนาจริยธรรมด้วยเหตุผลตามแนวคิดของโคลเบิร์ต อยู่ที่การให้นักเรียนได้อภิปรายในหัวข้อปัญหาต่าง ๆ โดยอาศัยเหตุผลเป็นข้อตัดสินว่าสิ่งใดถูกสิ่งใดผิด กิจกรรมที่ใช้ก็อาจเป็นการแสดงละครหรือบทบาทสมมติ ซึ่งเป็นเรื่องราวที่สัมพันธ์กับชีวิตประจำวัน จากนั้นก็จะมีการอภิปรายใช้เหตุผล เพื่อสรุปเป็นหลักประพฤติดีปฏิบัติที่ทุกคนในกลุ่มยอมรับ สิ่งที่ต้องคำนึงสำหรับ การสอนวิธีนี้คือ หลักจริยธรรมที่นำมาใช้นั้นจะต้องนำไปใช้ประโยชน์ได้อย่างแท้จริงและเหมาะสมกับวัยของเด็ก (สุรศักดิ์ หลาบมาลา, 2521)

การพัฒนาจริยธรรมด้วยการปรับพฤติกรรม (Behavior Modification) ทฤษฎีนี้มีแนวคิดมาจากทฤษฎีการวางเงื่อนไข (Conditioning) ของสกินเนอร์ (Skinner) ซึ่งมีแนวคิด ว่า พฤติกรรมที่แสดงออกมาของบุคคลขึ้นอยู่กับสิ่งเร้าที่ได้รับ หากสิ่งเร้านั้นสร้างความไม่พอใจให้แก่บุคคล พฤติกรรมนั้นก็แสดงออกมาเพิ่มมากขึ้นหรือคงที่ หากสิ่งเร้านั้นสร้างความไม่พึงพอใจพฤติกรรมที่แสดงออกก็จะลดลง

วิธีการพัฒนาจริยธรรมด้วยการปรับพฤติกรรมนี้ อยู่ที่การกำหนดเงื่อนไขและพฤติกรรมเป้าหมายที่ต้องการโดยอาศัยตัวเสริมแรงช่วยให้พฤติกรรมเป้าหมายเพิ่มขึ้นหรือลดลงตามที่ต้องการ การพัฒนาจริยธรรมด้วยการปรับพฤติกรรมขึ้นอยู่กับ การเลือกจริยธรรม การตัดสินใจจริยธรรมของครูและการวางเงื่อนไขของครู ซึ่งบางครั้งก็อาจขัดกับสังคมและหากพฤติกรรมที่ปลูกฝังไว้เป็นจริยธรรมที่ขัดแย้งกับสังคมของเด็ก ผลเสียก็จะเกิดขึ้นตามมาอย่างมาก

การพัฒนาจริยธรรมด้วยการเรียนรู้ทางสังคม (Social Learning) ทฤษฎีนี้เสนอโดย แบนดูรา (Bandura) ถือว่า จริยธรรมเป็นความเข้าใจเกี่ยวกับกฎเกณฑ์สำหรับการประเมินความถูกผิดของพฤติกรรม ซึ่งกฎเกณฑ์เหล่านี้จะเกิดขึ้นจากการเรียนรู้ แนวคิดพื้นฐานของทฤษฎีนี้เชื่อว่าการเรียนรู้ของมนุษย์ส่วนหนึ่งเกิดจากประสบการณ์ตรงของตนเอง ส่วนหนึ่งเกิดจากการฟังคำบอกเล่าและการอ่านสารบันทึกของผู้อื่น การเรียนรู้ประเภทหลังนี้ช่วยให้มนุษย์มีความรู้ว่าจะอะไรคืออะไรอย่างกว้างขวางและรวดเร็ว

ชัยพร วิชชาวุธ และธีระพร อุวรรณโณ (2525) ได้ให้แนวทางในการพัฒนาจริยธรรมด้วยการเรียนรู้ทางสังคม คือ การจัดประสบการณ์ทั้งทางตรงและทางอ้อม ซึ่งได้แก่ ตัวอย่างและคำบอกให้ผู้เรียนเกิดความเข้าใจในพฤติกรรมที่ถูกต้องว่า พฤติกรรมอะไรนำไปสู่ผลกระทบอะไร และผลกระทบเหล่านั้นน่าปรารถนาเพียงไร การจัดเงื่อนไขสิ่งแวดล้อมเพื่อสอนให้เกิดการเรียนรู้ได้นี้ ต้องจัดให้สอดคล้องกันทั้งประสบการณ์ตรง ตัวอย่างและคำบอกโดยอาจจัด

โดยใช้วิธีการสร้างเงื่อนไขและการเสริมแรง อาจอภิปรายหาเหตุผลหรือการยกตัวอย่าง การปฏิบัติอย่างหนึ่งอย่างใดก็ได้

สถาบันที่เกี่ยวข้องกับการปลูกฝังทางจริยธรรม

แหล่งสร้างเสริมลักษณะทางจริยธรรมให้เกิดขึ้นในตัวมนุษย์นั้น จะได้แก่บุคคลและสถาบันทั้งหลายทั้งปวง ที่แวดล้อมมนุษย์อยู่ อันพอสรุปได้ดังนี้ (ชาเลียง วุฒิจันทร์, 2524)

1. สถาบันครอบครัว อันได้แก่ บิดา มารดา ผู้ปกครอง ญาติผู้ใหญ่ ตลอดจนสมาชิกอื่น ๆ ในครอบครัว จะเป็นแหล่งแรกที่ทำหน้าที่ปลูกฝังและถ่ายทอดลักษณะทางจริยธรรมให้แก่เด็ก มีงานวิจัยจำนวนมากทั้งในและนอกประเทศที่ศึกษาเกี่ยวกับความสัมพันธ์ระหว่างรูปแบบการอบรมเลี้ยงดูกับลักษณะทางจริยธรรมของเด็ก ซึ่งส่วนใหญ่ปรากฏผลว่า เด็กที่ได้รับการอบรมเลี้ยงดูแบบได้รับความรักมาก จะมีลักษณะทางจริยธรรมสูงกว่าเด็กที่ได้รับการอบรมเลี้ยงดูแบบได้รับความรักน้อย เด็กที่ได้รับการอบรมเลี้ยงดูแบบควบคุมมาก จะมีลักษณะเชื่อฟัง สุภาพ เอื้อเฟื้อ แต่มีลักษณะขี้อาย ใจน้อย และชอบพึ่งพาผู้ใหญ่ ส่วนเด็กที่ได้รับการอบรมเลี้ยงดูแบบควบคุมน้อย จะไม่เชื่อฟัง ไม่มีความรับผิดชอบ และขาดสมาธิ ในขณะที่เด็กที่ได้รับการอบรมเลี้ยงดูแบบใช้เหตุผล จะเป็นเด็กที่ไม่ก้าวร้าว รู้จักผิดชอบชั่วดี และรู้สึกละเอียดใจเมื่อทำผิด

2. กลุ่มเพื่อน มีบทบาทสำคัญไม่น้อยในการสร้างค่านิยมและลักษณะทางจริยธรรมทั้งที่พึงประสงค์และไม่พึงประสงค์ให้เกิดขึ้นในตัวเด็ก โดยเฉพาะในเด็กที่เข้าสู่วัยรุ่นนั้น กลุ่มเพื่อนจะมีอิทธิพลมาก ดังที่เพียเจตต์กล่าวถึง "ขั้นยึดหลักแห่งตน" ในทฤษฎีพัฒนาการทางจริยธรรมของเขา ซึ่งตรงกับช่วงที่เด็กมีอายุระหว่าง 11-15 ปี ว่า ในขั้นนี้การพัฒนาทางสติปัญญาและประสบการณ์จากการมีบทบาทในกลุ่มเพื่อน จะทำให้เด็กรู้จักคิดก่อนตัดสินใจ และรู้จักตั้งกฎเกณฑ์เป็นแนวทางในการประพฤติปฏิบัติ ส่วนโคลเบอร์กก็กล่าวไว้ในขั้นที่ 3 ของ "จริยธรรมระดับกฎเกณฑ์" ซึ่งจะเกิดในช่วงที่คนเรามีอายุประมาณ 10-13 ปีว่า แรงจูงใจที่จะมีผลต่อพฤติกรรมของคนขั้นนี้ก็คือ การได้เป็นที่ยอมรับของผู้อื่น โดยเฉพาะกลุ่มคนที่ตนเองเกี่ยวข้องกับด้วย ซึ่งกลุ่มคนที่คนในวัยนี้เกี่ยวข้องกับด้วยมากที่สุดก็คงจะได้แก่กลุ่มเพื่อนนั่นเอง

3. สถาบันทางศาสนา สถาบันนี้มักมีความผูกพันกับคนในสังคม นับตั้งแต่เกิดจนตาย โดยเหตุที่การนับถือศาสนาเป็นค่านิยมที่สำคัญของสังคมเกือบทุกสังคม และค่านิยมชาติของมนุษย์

ทุกคนก็ต้องการมีสิ่งยึดเหนี่ยวจิตใจ โดยเฉพาะในยามที่เกิดความทุกข์อยู่แล้ว ดังนั้นคนทุกคนจึงมักเลือกนับถือศาสนาใดศาสนาหนึ่ง การรับเอาหลักธรรมในศาสนาเป็นแนวทางในการดำเนินชีวิต ก็นับว่าดี การประกอบกิจกรรม ตลอดจนพิธีกรรมต่าง ๆ ทางศาสนาก็ดี มักจะทำให้คนเราเกิดมโนทัศน์ทางจริยธรรมในด้านต่าง ๆ ดังเช่นคนที่นับถือพุทธศาสนา หากกระทำการต่าง ๆ โดยปราศจากอกุศล (ความโลภ ความโกรธ และความหลง) และอคติ (ความรัก ความชัง ความเขลา หรือ ความกลัว) ตามที่พระพุทธองค์สอนไว้ ก็จะทำให้เกิดมโนทัศน์ในด้านความยุติธรรมสามารถตัดสินหรือพิจารณาเรื่องต่าง ๆ ได้อย่างเที่ยงตรง หรือคนที่ทำบุญด้วยการปล่อยนกปล่อยปลา ก็อาจเกิดมโนทัศน์เกี่ยวกับความเมตตากรุณาได้ เป็นต้น

4. สื่อสารมวลชนหรือสื่อมวลชน สื่อสารมวลชนหรือสื่อมวลชนทุกรูปแบบ อาทิเช่น วิทยุ โทรทัศน์ ภาพยนตร์ หนังสือพิมพ์ และสิ่งพิมพ์ประเภทอื่น ๆ ล้วนมีอิทธิพลต่อพฤติกรรมของคนในสังคม โดยเฉพาะเด็กและเยาวชนมาก ซึ่งหากจะอธิบายตามทฤษฎีการเรียนรู้ทางสังคมของแบนดูรา สื่อสารมวลชนหรือสื่อมวลชนก็จะมีบทบาทในการสร้างเสริมลักษณะทางจริยธรรมให้กับคนเราได้ด้วยการให้เรียนรู้ผ่านตัวแบบใน 2 ประเภทคือ ตัวแบบสัญลักษณ์จากภาพยนตร์และโทรทัศน์ เป็นต้น และตัวแบบที่ปรากฏในสิ่งพิมพ์ประเภทต่าง ๆ

5. สถาบันการศึกษา เป็นแหล่งที่มีหน้าที่โดยตรงในการให้ความรู้ทั้งในด้านพุทธศึกษาและจริยศึกษาแก่เด็กและเยาวชนในวัยเรียน โดยสถาบันการศึกษาอาจจัดวิชาจริยศึกษา ขึ้นเป็นวิชาหนึ่งในหลักสูตร หรืออาจส่งเสริมให้ครูพยายามสอดแทรกจริยศึกษาในการสอนวิชาต่าง ๆ เพื่อมุ่งสร้างเสริมลักษณะทางจริยธรรมให้พัฒนาขึ้นในตัวผู้เรียนอย่างจริงจัง สำหรับในสังคมไทย กระทรวงศึกษาธิการได้มีการกำหนดแนวทางในการจัดจริยศึกษาสำหรับสถาบันศึกษาระดับต่าง ๆ ไว้ รวมทั้งโรงเรียนระดับมัธยมศึกษาด้วย แนวทางการจัดจริยศึกษาสำหรับโรงเรียนระดับมัธยมศึกษา ได้กำหนดขึ้นโดยคำนึงถึงข้อเท็จจริงที่ว่า นักเรียนระดับนี้กำลังอยู่ในวัยที่มีความสามารถจะคิดในสิ่งที่เป็นามธรรมอย่างเป็นแบบแผนตามทฤษฎีพัฒนาการทางสติปัญญาของเพียเจท์ และมีจริยธรรมอยู่ในระดับกฎเกณฑ์ตามทฤษฎีพัฒนาการทางสติปัญญาและจริยธรรมของโคลเบอร์ก โดยมีความต้องการที่จะประพฤติดีประพฤดิชอบ เพื่อสนองความคาดหวังของผู้อื่น และมีแนวโน้มที่จะปฏิบัติตามระเบียบ กฎเกณฑ์ต่าง ๆ ด้วยดี เพราะมีความคิดว่าความมีเกียรติยศ และความ เป็นคนน่านับถือนั้น เป็นสิ่งที่ได้มาจากการรักษากฎเกณฑ์ต่าง ๆ ของสังคม ดังนั้นโรงเรียนในระดับมัธยมศึกษาจึงควรส่งเสริมลักษณะทางจริยธรรมในตัวเด็กนักเรียน โดยการ

จัดจรรยาศึกษาตามแนวทางดังนี้ (ชา เลือง วุฒิจันทร์. 2524)

1. จัดโรงเรียนและสิ่งแวดลอมในโรงเรียนให้อื้ออ่านวนค่อการสอนจรรยาศึกษา
ในโรงเรียนอย่างสืบเนื่องสม่าเสมอ ไมให้มีสภาพเสื่อมโทรม ชาติความเป็นระเบียบเรียบร้อย
สกปรกรุงรังไม่ว่าจะเป็นส่วนใดที่ใดในโรงเรียน
2. หัวหน้าสถานศึกษา ครู อาจารย์ และเจ้าหน้าที่ทุก ๆ คนในโรงเรียน ประพฤติ
คนเป็นผู้มีคุณธรรมและจรรยาธรรมตามหน้าที่ของตนเองโดยสม่าเสมอจนเป็นนิสัย
3. ดำเนินการอบรมสั่งสอนนักเรียนทั้งในและนอกห้องเรียนให้ประพฤติปฏิบัติตาม
หลักจรรยาธรรม และหน้าที่ของนักเรียนอย่างสม่าเสมอสืบเนื่องไม่ขาดตอน
4. สังคมและสิ่งแวดลอมภายนอกโรงเรียนมีอิทธิพลในด้านจรรยาธรรมค่อนักเรียนมาก
จึงควรจัดแนวปฏิบัติในด้านจรรยาธรรมภายในโรงเรียน โดยให้สัมพันธ์กับสังคมและสิ่งแวดลอมภาย
นอกโรงเรียนอย่างเหมาะสม
5. กำหนดระเบียบของโรงเรียนในส่วนต่าง ๆ ตามหลักจรรยาธรรม และดำเนินการ
ให้นักเรียนถือปฏิบัติอย่างสม่าเสมอโดยครูต้องหว่าสอนและคอยเฝ้าดู เพื่อเป็นการฝึกวินัยในตนเอง
ของนักเรียนไปในตัวด้วย
6. การสอนจรรยาธรรมในห้องเรียนจะต้องมีทั้งการเรียนทฤษฎีและปฏิบัติ โดยให้
ปฏิบัติจริง และปฏิบัติจนเป็นนิสัย เป็นการสำคัญ
7. สอดแทรกจรรยาศึกษาในการสอนวิชาอื่น ๆ และการจัดกิจกรรมทุกประการของ
โรงเรียน
8. จัดให้มีอุปกรณ์การสอนจรรยาศึกษา กิจกรรมส่งเสริมจรรยาศึกษา และห้องจรรยาศึกษา
ตามความเหมาะสม
9. จัดให้มีการประเมินผลและวัดผลการจัดและการสอนจรรยาศึกษาทุกระยะ และข้อ
ประเมินผลและวัดผลมาปรับปรุงการจัดและการสอนจรรยาศึกษาในโรงเรียนให้นักเรียนได้มีคุณสมบัติ
สมบูรณ์ตามความมุ่งหมายของการศึกษาในแผนการศึกษาแห่งชาติ

ภารกิจหลักของโรงเรียน คือ การประสิทธิ์ประสาทวิชาความรู้ต่าง ๆ เพื่อเป็นพื้นฐาน
ในการพัฒนาสติปัญญาและลักษณะนิสัยอันดีงามแก่ผู้เรียน เพื่อการเป็นพลเมืองดีของประเทศชาติ
สืบไปในภายภาคหน้า นอกจากเป็นแหล่งให้ความรู้แล้ว โรงเรียนยังเป็นที่รวมของเด็กในวัย
ที่ต้องการเป็นส่วนหนึ่งของหมู่คณะ เด็กที่กำลังฝึกที่จะเป็นสมาชิกที่ดีของสังคม มีความต้องการ:

เพื่อนที่จะรวมกลุ่มและทำตามกลุ่ม โรงเรียนจึงต้องสนองความต้องการนี้ และใช้โอกาสนี้หล่อหลอมปรุงแต่ง เด็กให้เป็นไปในทางที่ถูกต้อง

เนื่องจากผู้เรียนมีธรรมชาติที่ต้องการจะรวมกลุ่มกันอยู่แล้ว และกลุ่มนั้นมักจะประกอบด้วยสมาชิกซึ่งมีความสนใจที่ใกล้เคียงกัน โรงเรียนจึงควรใช้การรวมกลุ่มและหลังจากการรวมกลุ่มไปในทางสร้างสรรค์และมีจุดหมาย โดยอาศัยกิจกรรมเป็นเครื่องมือ การจัดให้มีกิจกรรมที่สนใจร่วมกัน จะทำให้เกิดประโยชน์แก่ผู้เรียนหลายประการ เช่น

1. ได้ค้นพบความสนใจและความถนัดที่แท้จริงของตนเอง ซึ่งทำให้เกิดความมั่นใจในตนเอง
2. ได้ค้นพบว่าตนเหมาะสมกับบทบาทใดในกลุ่ม และยอมรับในบทบาทนั้น
3. ทำให้รักและผูกพันกับโรงเรียน รู้จักช่วยเหลือเกื้อกูลซึ่งกันและกัน
4. ฝึกนิสัยที่ดีของการอยู่ในสังคม เช่น การยอมรับผู้อื่น ความอดทน การถนอมน้ำใจกัน เป็นต้น

(กรมวิชาการ, 2533)

ความหมายของกิจกรรมนักเรียน

พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2493 ได้ให้ความหมายของคำว่า "กิจ" หมายถึง สุระ งาน คำว่า "กรรม" หมายถึง การกระทำ (พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2493 2523) เมื่อผสมกันแล้ว คำว่า กิจกรรม หมายถึง การทำงาน ดังนั้นคำว่า กิจกรรมนักเรียนก็น่าจะ หมายถึง ผู้เรียนเป็นผู้กระทำงาน หรือดำเนินการ

นพพงษ์ บุญจิตราดุลย์ (2525) กล่าวว่า กิจกรรมนักเรียน หมายถึง บรรดากิจกรรม ประกอบหรือนอกหลักสูตรทั้งหลายที่ให้การศึกษาแก่นักเรียน จัดขึ้นโดยนักเรียนสมัครใจที่จะเข้าร่วมและดำเนินการเองโดยความเห็นชอบและสนับสนุนจากคณาจารย์ และไม่มีการให้คะแนนใด ๆ ในอันที่จะส่งเสริมให้เด็กได้เลื่อนชั้นหรือสำเร็จการศึกษา

ภิญโญ สาธร (2526) ได้ให้ความหมาย ของกิจกรรมนักเรียนไว้ดังนี้ กิจกรรมนักเรียน หมายถึง บรรดากิจกรรมร่วมหรือนอกหลักสูตรที่ให้การศึกษาแก่นักเรียนนอกห้องเรียน (Extra-Class Activitics) ปริมาณและคุณภาพของกิจกรรมนักเรียนเพียงใดขึ้นอยู่กับโรงเรียนแต่ละแห่ง และความสามารถของนักเรียนแต่ละคน ทั้งนี้ต้องอาศัยความสามารถ

ของผู้บริหาร คือ ครูใหญ่ และครูที่ปรึกษาของนักเรียนอีกด้วยอย่างไม่มีปัญหา

นอกจากนั้น เอกชัย กี่สุขพันธ์ (2528) ผู้สอนวิชากิจกรรมนักเรียน ภาคบริหาร การศึกษา บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ได้ให้ความหมายของกิจกรรมว่า กิจกรรมนักเรียน หมายถึง กิจกรรมต่าง ๆ ที่จัดขึ้นและดำเนินการโดยนักเรียนเอง ด้วยความสมัครใจ โดยมีครูเป็นผู้คอยช่วยเหลือแนะนำ อันไม่เกี่ยวกับการเรียนการสอนในชั้นเรียน (Extra-Curricular Activities)

ประโยชน์ของกิจกรรมนักเรียน

ในการจัดกิจกรรมนักเรียนนั้น นอกจากจะสนองความต้องการของนักเรียนตามวุฒิภาวะแล้ว ยังช่วยเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมของนักเรียน ซึ่งสามารถปรับประสบการณ์ต่าง ๆ ที่ได้รับไปใช้ในชีวิตรประจำวัน ในสังคมอีกด้วย ประดับ นิลพั่งงา (2524) ได้กล่าวถึงจุดประสงค์ของกิจกรรมนักเรียนไว้ ดังนี้

1. เพื่อสนองความต้องการทางจิตวิทยา
2. เพื่อเป็นการเตรียมเด็กให้ดำรงชีวิตในสังคมประชาธิปไตย
3. เพื่อ เสริมสร้างการรู้จักนำตนเองและบังคับตนเองได้
4. เพื่อสำรวจพัฒนาความสนใจและความถนัดของแต่ละบุคคล
5. เพื่ออบรมและสั่งสอนเด็กให้เป็นคนดีมีศีลธรรมดี
6. เพื่อชักจูงและแนะนำเด็กให้ใช้เวลาว่างให้เกิดประโยชน์
7. เพื่อให้เด็กสนใจกับกิจกรรมของโรงเรียนให้มากขึ้น
8. เพื่อช่วยให้หลักสูตรสมบูรณ์ยิ่งขึ้น ช่วยให้บริการวัดจุดประสงค์ทางการศึกษา

อย่างแท้จริง

9. เพื่อก่อให้เกิดวินัยที่ดีส่งเสริมให้เคารพข้อบังคับต่าง ๆ ในสังคมที่ตนอยู่และวางตนดีในสังคม

10. เพื่อสอนให้มีการร่วมมือกันในวงสังคม
11. ในด้านการปรับตัวของนักเรียนทำให้รู้จักวิธีการทำงาน เป็นกลุ่ม
12. เพื่อทำให้เด็กมีความสมบูรณ์ทั้งทางกายและทางใจ
13. เพื่อสร้างความสัมพันธ์อันดีระหว่างครูอาจารย์กับนักเรียน
14. เพื่อเตรียมตัวเด็กให้เป็นสมาชิกที่ดีของครอบครัว

ดังได้กล่าวมาแล้วว่า โรงเรียนเป็นสถานที่ให้การศึกษาเพื่อพัฒนาเด็กในด้านต่าง ๆ ไม่ว่าจะเป็นด้านสติปัญญา ด้านร่างกาย ด้านอารมณ์และด้านสังคม ดังนั้นการจัดการเรียนการสอนในชั้นเรียนของครูแต่เพียงอย่างเดียว จึงไม่สามารถที่จะช่วยพัฒนาเด็กนักเรียนให้สมบูรณ์ได้ กิจกรรมนักเรียนจึงนับว่ามีความสำคัญพอ ๆ กับการเรียนการสอนที่เดียว เอกชัย กี่สุขพันธ์ ได้กล่าวถึงความจำเป็นที่ต้องให้มีกิจกรรมนักเรียนดังนี้

1. เพื่อเสริมการเรียนการสอนตามหลักสูตร
2. เพื่อตอบสนองความต้องการในด้านต่าง ๆ ของนักเรียน
3. เพื่อเป็นเครื่องมือในการพัฒนานักเรียนในด้านต่าง ๆ
4. เพื่อประโยชน์ทางการบริหารโรงเรียน

พร้อมกันนั้น เอกชัย กี่สุขพันธ์ ยังได้กล่าวถึงวัตถุประสงค์ของกิจกรรมนักเรียนซึ่งมีดังต่อไปนี้

1. เป็นการเตรียมนักเรียนให้อยู่ในสังคมประชาธิปไตย
2. ส่งเสริมให้ความสนใจของนักเรียนได้รับการตอบสนอง
3. ช่วยให้การเรียนการสอนตามหลักสูตรมีความสมบูรณ์ขึ้น
4. ช่วยให้นักเรียนได้ค้นพบความถนัด ความสนใจ ความสามารถของตนเอง
5. เพื่อเสริมสร้างให้นักเรียนได้ฝึกความเป็นผู้นำและผู้ตามที่ดีในการทำงาน

เป็นหมู่คณะ

6. ช่วยให้นักเรียนมีความเชื่อมั่นในตนเอง เพราะมีโอกาสทำกิจกรรมด้วย

ตนเอง และได้แสดงความสามารถให้เป็นที่ยอมรับในการจัดกิจกรรมนักเรียน

7. เพื่อเสริมสร้างความมีระเบียบวินัยให้กับนักเรียน

8. เพื่อให้เกิดความสามัคคีในหมู่คณะ ให้นักเรียนมีความรักในสถาบันและ

ภูมิใจในสถาบัน

9. ส่งเสริมให้นักเรียนเกิดความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ที่ดี

10. เพื่อเสริมสร้างความสัมพันธ์อันดีงามระหว่างครูกับนักเรียน นักเรียนกับนักเรียน

และโรงเรียนกับชุมชน

11. สนับสนุนให้นักเรียนรู้จักใช้เวลาว่างให้เป็นประโยชน์ (เอกชัย กี่สุขพันธ์,

จากประโยชน์ของกิจกรรมนักเรียนในด้านต่าง ๆ ที่กล่าวมาแล้วพอจะสรุปได้ว่า
กิจกรรมนักเรียนมีประโยชน์ดังนี้

1. ทำให้นักเรียนรู้จักใช้เวลาว่างให้เป็นประโยชน์ มีคุณค่าต่อตนเองและสังคม
2. ส่งเสริมพัฒนาการทางสังคม เนื่องจากเป็นกิจกรรมที่นักเรียนกระทำร่วมกัน
ต้องคบหาสมาคมด้วยกัน รู้จักบทบาทในฐานะผู้นำและผู้ตาม
3. เป็นการลดความเครียดทางกายและอารมณ์ ผ่อนคลายความเบื่อหน่ายจาก
การเรียนในช่วงโมงเรียนปกติตามหลักสูตร
4. ส่งเสริมการเรียนรู้วิชาในหลักสูตรให้สมบูรณ์ ในกรณีที่เป็นชุมนุมหรือกิจกรรมต่าง ๆ
ที่สอดคล้องกับวิชาในหลักสูตร
5. ส่งเสริมระบอบประชาธิปไตย เพราะการดำเนินงานของกลุ่ม การเลือกตั้ง
ประธานกระทำโดยสมาชิกซึ่งร่วมกันออกเสียงเลือกตั้งขึ้น
6. กระชับความสัมพันธ์ระหว่างครูและนักเรียน เพราะกิจกรรมแต่ละกิจกรรมจะมี
อาจารย์ที่ปรึกษาคอยให้คำแนะนำ เป็นการร่วมมือกันระหว่างครูและนักเรียน
7. ช่วยสนองความสนใจและความแตกต่างของนักเรียนแต่ละคน เพราะนักเรียน
มีสิทธิเข้าร่วมกลุ่มกิจกรรมตามความพอใจโดยไม่มีการบังคับ
8. กิจกรรมมีส่วนช่วยเหลือชุมชน เช่น กิจกรรมลูกเสือ เนตรนารี ฯลฯ ซึ่งจะ
สามารถฝึกนักเรียนให้มีระเบียบวินัย และความเสียสละ กล้าหาญ ได้อย่างชัดเจน และพร้อม
ที่จะมีส่วนในการรับใช้ชุมชน

ประเภทของกิจกรรมนักเรียน

ในระดับมัธยมศึกษาตอนต้น หลักสูตรได้กำหนดให้ผู้เรียนเข้าร่วมกิจกรรมภาคเรียนละ
5 คาบต่อสัปดาห์ โดยแยกประเภท ดังนี้

1. กิจกรรมตามระเบียบกระทรวงศึกษาธิการ ว่าด้วยการจัดกิจกรรมในสถานศึกษา
สังกัดกระทรวงศึกษาธิการ ซึ่งแบ่งเป็น
 - 1.1 กิจกรรมลูกเสือ-เนตรนารี หรือยุวกาชาด หรือผู้บำเพ็ญประโยชน์
- 1 คาบ ต่อสัปดาห์ต่อภาค
- 1.2 กิจกรรมอื่น ๆ 1 คาบต่อสัปดาห์ต่อภาค

2. กิจกรรมแนะแนว หรือกิจกรรมแก้ปัญหา หรือกิจกรรมพัฒนาการเรียนรู้

1 คาบต่อสัปดาห์ต่อภาค

3. กิจกรรมอิสระของผู้เรียน 2 คาบต่อสัปดาห์ต่อภาค

ในระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย หลักสูตรได้กำหนดให้ผู้เรียนเข้าร่วมกิจกรรมดังนี้

1. กิจกรรมตามระเบียบกระทรวงศึกษาธิการ ว่าด้วยการจัดกิจกรรมในสถานศึกษา
สังกัดกระทรวงศึกษาธิการ 1 คาบต่อสัปดาห์ต่อภาค

2. กิจกรรมแนะแนว และหรือกิจกรรมแก้ปัญหา และหรือกิจกรรมพัฒนาการเรียนรู้

2 คาบต่อสัปดาห์ต่อคาบ

3. กิจกรรมอิสระของผู้เรียน

(กรมวิชาการ, 2533)

แนวดำเนินการในการจัดกิจกรรมนักเรียน

กรมวิชาการ กระทรวงศึกษาธิการ ได้กำหนดแนวดำเนินการในการจัดกิจกรรมไว้ว่า โรงเรียนควรจัดให้มีกิจกรรมหลากหลาย เพื่อให้นักเรียนได้มีโอกาสเลือกได้กว้างขวางตามความถนัด และความสนใจของนักเรียนจริง ๆ จึงจำเป็นต้องอาศัยปัจจัยหลายด้าน เช่น บุคลากร สถานที่ และงบประมาณ เป็นต้น ในการจัดระบบงานให้มีประสิทธิภาพ สิ่งสำคัญที่สุดคือ บุคลากร ซึ่งจะต้องประกอบด้วยหลายฝ่าย ได้แก่ ผู้บริหารโรงเรียน หัวหน้าหมวดกิจกรรม และครูที่ปรึกษา กิจกรรม ซึ่งต้องร่วมมือกันอย่างใกล้ชิด จึงควรมีการกำหนดหน้าที่และความรับผิดชอบให้ชัดเจน บทบาทของบุคลากรที่เกี่ยวข้องในการจัดกิจกรรมมีดังนี้

บทบาทและความรับผิดชอบของบุคลากรที่เกี่ยวข้องในการจัดกิจกรรมนักเรียน

ผู้บริหาร

มีบทบาทและความรับผิดชอบในการจัดกิจกรรมดังนี้

1. กำหนดระเบียบข้อบังคับว่าด้วยการจัดกิจกรรม
2. กำหนดกิจกรรมให้อยู่ในสายงานวิชาการของโรงเรียน และกำหนดให้ครูทุกคน

มีหน้าที่รับผิดชอบ เป็นที่ปรึกษากิจกรรมคนละอย่างน้อย 1 กิจกรรม

3. จัดสรรงบประมาณที่เหมาะสมให้

4. จัดอาคารสถานที่ที่เหมาะสมให้
5. ติดตามดูแลการจัดกิจกรรมอย่างสม่ำเสมอ
6. ในกรณีที่มีกิจกรรมรักษาดินแดน จัดให้ครูที่ปรึกษามีคณาจารย์วิชาอาหารตาม

หลักสูตรของกรมรักษาดินแดน

7. รายงานการจัดกิจกรรมประเภทต่าง ๆ ในแต่ละภาคเรียนให้เจ้าสังกัดทราบ
8. สนับสนุนการจัดประชุมปรึกษาหารือระหว่างครูที่ปรึกษากิจกรรม เพื่อพัฒนาการ

จัดกิจกรรมให้บรรลุวัตถุประสงค์ที่กำหนด

หัวหน้าหมวดกิจกรรม

มีบทบาทและความรับผิดชอบในการจัดกิจกรรมดังนี้

1. สืบค้นข้อมูล เกี่ยวกับจำนวนและความถนัดของบุคลากร
2. สืบค้นความต้องการและจำนวนนักเรียนที่จะเลือกเรียนกิจกรรมต่าง ๆ
3. ทำโครงการจัดกิจกรรมตลอดภาค เรียน
4. เสนอแผนการจัดประชุมสัมมนาครูที่ปรึกษากิจกรรม เกี่ยวกับวิธีการจัดและ

แนวดำเนินการอย่างน้อยปีละ 1 ครั้ง

5. เสนอแผนในการจัดประชุมครูที่ปรึกษากิจกรรม เพื่อปรึกษาหารือในระหว่างการจัดกิจกรรมอย่างน้อยภาค เรียนละ 1 ครั้ง
6. ประเมินการใช้เงินงบประมาณในการจัดกิจกรรมตลอดปีการศึกษา
7. เสนอขออนุมัติโครงการจัดกิจกรรม
8. แจ้งให้ครูที่ปรึกษากิจกรรมและนักเรียนทราบถึงรายการกิจกรรมที่จะจัด

ในแต่ละภาค เรียน

9. กำหนดระยะเวลา และสถานที่สำหรับการสมัคร เข้าร่วมกิจกรรม
10. พิจารณาและแสดงความคิดเห็น เกี่ยวกับแผนการจัดกิจกรรมซึ่งครูที่ปรึกษา

กิจกรรมส่งมาเพื่อขออนุมัติ

11. ควบคุมการดำเนินการจัดกิจกรรมทุกรายการให้อยู่ในระเบียบข้อบังคับของ

โรงเรียน/สถานศึกษา

12. รวบรวมผลการประเมินการจัดกิจกรรมทุกรายการ เสนองานวัดผลของโรงเรียน
13. เป็นที่ปรึกษาของครูที่ปรึกษากิจกรรมและจัดประชุมปรึกษาหารือ เป็นระยะ ๆ

ตามความเหมาะสม

ครูที่ปรึกษากิจกรรม

รายละเอียดของการปฏิบัติงานดังนี้

1. จัดทำแผนการจัดกิจกรรม เพื่อส่งให้หัวหน้าหมวดกิจกรรม
2. ร่วมประชุมปรึกษาหารือเพื่อพัฒนาการจัดกิจกรรม ตามแผนงานที่หัวหน้าหมวด

กิจกรรมกำหนด

3. ประชาสัมพันธ์ให้นักเรียน เข้าใจจุดมุ่งหมายและแนวทางการจัดกิจกรรมแต่ละ

กิจกรรม

4. ดำเนินการรับสมัคร
5. ประชุมนิเทศสมาชิก เกี่ยวกับข้อปฏิบัติของการเข้าร่วมกิจกรรม
6. จัดให้มีการจัดตั้งคณะกรรมการดำเนินการ
7. วางแผนการจัดกิจกรรมแต่ละกิจกรรมร่วมกับสมาชิก เพื่อเสนอขออนุมัติต่อ

หัวหน้าหมวดกิจกรรม

8. เป็นที่ปรึกษา ช่วยเหลือแนะนำ และร่วมทำกิจกรรมกับสมาชิกอย่างใกล้ชิด
9. บันทึกผลการประเมิน

(กระทรวงศึกษาธิการ กรมวิชาการ, 2533)

เกณฑ์การจบหลักสูตรมัธยมศึกษาตอนต้น พุทธศักราช 2521 (ฉบับปรับปรุง พ.ศ. 2533)

1. ต้องเรียนวิชาบังคับและวิชาเลือก เสร็จตามที่กำหนดไว้ในโครงสร้าง จำนวน 90 หน่วยการเรียนรู้ และทุกรายวิชาต้องได้รับการตัดสินผลการเรียน
2. ต้องได้หน่วยการเรียนรู้วิชาบังคับแกนวิชาภาษาไทยและสังคมศึกษา
3. ต้องได้หน่วยการเรียนรู้ทั้งสิ้นไม่น้อยกว่า 80 หน่วยการเรียนรู้
4. ต้องเข้าร่วมกิจกรรมตามระเบียบกระทรวงศึกษาธิการ ว่าด้วยการจัดกิจกรรม

ในสถานศึกษาสังกัดกระทรวงศึกษาธิการ 2 กิจกรรม โดยให้เลือกกิจกรรมลูกเสือ-เนตรนารี หรือกิจกรรมยุวกาชาด หรือกิจกรรมผู้บำเพ็ญประโยชน์ เป็นกิจกรรมบังคับ 1 คาบต่อสัปดาห์ และเลือกกิจกรรมอื่น ๆ อีก 1 คาบต่อสัปดาห์ โดยแต่ละกิจกรรมต้องมีเวลาเข้าร่วมกิจกรรมไม่น้อยกว่าร้อยละ 80 ของเวลาทั้งหมดที่จัดกิจกรรมของแต่ละภาคเรียน และต้องผ่านจุดประสงค์สำคัญของกิจกรรมตามที่กำหนด

เกณฑ์การจบหลักสูตรมัธยมศึกษาตอนปลาย พุทธศักราช 2524 (ฉบับปรับปรุง พ.ศ.2533)

1. ต้องเรียนวิชาบังคับ และวิชาเลือกเสรีตามที่กำหนดไว้ในโครงสร้างอย่างน้อย 75 หน่วยการเรียนรู้ รายวิชาที่ลงทะเบียนเรียนต้องได้รับการตัดสินผลการเรียน
2. ต้องได้หน่วยการเรียนรู้ของวิชาบังคับทั้งหมด
3. ต้องได้หน่วยการเรียนรู้ทั้งสิ้นไม่น้อยกว่า 75 หน่วยการเรียนรู้
4. ต้องเข้าร่วมกิจกรรมตามระเบียบกระทรวงศึกษาธิการว่าด้วยการจัดกิจกรรมในสถานศึกษา สังกัดกระทรวงศึกษาธิการ 1 คาบ/สัปดาห์ โดยต้องมีเวลาเข้าร่วมกิจกรรมไม่น้อยกว่าร้อยละ 80 ของเวลาเรียนทั้งหมดที่จัดกิจกรรมของแต่ละภาคเรียน และต้องผ่านจุดประสงค์สำคัญของกิจกรรมตามที่กำหนด

ความสำคัญของจริยธรรมกับกิจกรรมนักเรียน

จากการที่รัฐบาลมีนโยบายที่จะปลูกฝังเยาวชนของชาติไทย ให้มีคุณธรรมจริยธรรม ระเบียบ วินัย และจากการศึกษาเอกสารทางวิชาการต่าง ๆ จะเห็นได้ว่าจริยธรรมเป็นหลัก การของความประพฤติที่ถูกต้องดีงาม ตามค่านิยมที่พึงประสงค์ของสังคม ที่ควรปลูกฝังให้เกิดขึ้นกับเยาวชนของชาติ ซึ่งสถาบันที่สำคัญในการปลูกฝังคุณลักษณะดังกล่าวก็คือ โรงเรียน

โรงเรียน เป็นสถานที่ให้การศึกษาเพื่อการพัฒนาเด็กในด้านต่าง ๆ ทั้งด้านสติปัญญา ด้านร่างกาย ด้านอารมณ์ และสังคม การจัดการเรียนการสอนในชั้นเรียนของครูแต่เพียงอย่างเดียวไม่สามารถช่วยพัฒนาเด็กนักเรียนให้สมบูรณ์ได้ กิจกรรมนักเรียนจึงมีความสำคัญพอ ๆ กับการเรียนการสอน เพื่อที่จะเป็นการเสริมการเรียนการสอนตามหลักสูตร เป็นการตอบสนองความต้องการในด้านต่าง ๆ ของนักเรียน เป็นเครื่องมือในการพัฒนานักเรียนในด้านต่าง ๆ และเป็นประโยชน์ทางการบริหารโรงเรียน (เอกชัย กี่สุขพันธ์, 2528)

จากความสำคัญของกิจกรรมนักเรียนดังกล่าว ในการที่จะปลูกฝังคุณลักษณะทางจริยธรรมให้เกิดขึ้นกับนักเรียนนั้น นอกจากการเรียนการสอนในชั้นเรียนแล้ว การจัดกิจกรรมนักเรียนก็มีความสำคัญพอ ๆ กับการเรียนการสอนดังที่กล่าวมาแล้ว

งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ก. งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับจริยธรรม

งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับจริยธรรมในประเทศไทย

งานวิจัยภายในประเทศที่เกี่ยวข้องกับการวิเคราะห์คุณลักษณะทางจริยธรรมในการจัดกิจกรรมนักเรียน ยังไม่มีผู้วิจัยมาก่อน แต่ได้มีผู้วิจัยเกี่ยวกับจริยธรรมในสาขาวิชาอื่น ๆ ดังนี้

อรพินธ์ นาคประดิษฐ์ (2518) ได้ทำการวิจัยเรื่อง "ความสัมพันธ์ระหว่างผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนและคุณธรรมแห่งพลเมืองดี" กลุ่มตัวอย่างประชากร เป็นนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 7 ในจังหวัดยะลา จำนวน 295 คน เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยประกอบด้วยแบบสอบถามวัดคุณธรรมแห่งพลเมืองดีและแบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน ผลการวิจัยพบว่าความสัมพันธ์ระหว่างผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนกับคุณธรรมแห่งพลเมืองดีของนักเรียนที่มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนสูงมีนัยสำคัญทางสถิติ ที่ระดับ 0.01 นักเรียนที่มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนต่ำ ความสัมพันธ์เป็นทางลบแต่ก็ไม่มีนัยสำคัญทางสถิติและความสัมพันธ์ระหว่างผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนกับคุณธรรมด้านความซื่อสัตย์ ความรับผิดชอบ มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01

สุเชษฐ์ ม่าเหรัมย์ (2519) ได้ทำการวิจัยเรื่อง "อิทธิพลของการเป็นแบบอย่างต่อการพัฒนาจริยธรรมของเยาวชน" กลุ่มตัวอย่างประชากรเป็นนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 และปีที่ 2 จำนวน 300 คน โดยแบ่งเป็นกลุ่มทดลอง 4 กลุ่ม และกลุ่มควบคุม 1 กลุ่ม กลุ่มละ 60 คน เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย เป็นแบบสอบถาม 4 ประเภท คือ แบบสอบถามวัดจริยธรรม แบบสอบถามวัดคุณค่าของรางวัล แบบสอบถามวัดความวิตกกังวลในการเล่นแบบสอบถามวัดการจัดกระทำกับตัวแปรอิสระแบบอุปกรณการเล่น เกม ผู้วิจัยกำหนดให้กลุ่มทดลองได้เห็นตัวแปรประเภทอายุผู้อื่นหรือประเภทละอายใจตนเอง และให้เห็นตัวแบบแต่ละประเภทแสดงอารมณ์ดีใจหรือเสียใจต่อการที่ตนมิได้โกงในการเล่น เกม ส่วนกลุ่มควบคุมมีโอกาสได้เล่นเกม แต่ไม่เห็นตัวแบบและการแสดงอารมณ์ของตัวแบบ หลังจากการเล่น เกมแล้วผู้ถูกทดลองทั้งหมดถูกวัดความวิตกกังวลในขณะที่เล่นเกมและการเห็นคุณค่าของรางวัล ผลการวิจัย พบว่า ผู้ที่มีความวิตกกังวลสูงและผู้ที่ไม่ได้เห็นตัวแบบ เป็นผู้ที่มีพฤติกรรมการโกงมากที่สุด ส่วนระดับจริยธรรมของบุคคลแต่เพียงอย่างเดียวที่ไม่สามารถชี้ทำนายพฤติกรรมการโกงของบุคคลได้อย่างแม่นยำ

แต่ก็ยังมีค่าสำคัญมาก เพราะเป็นเครื่องชี้บอกว่าถ้ามีตัวแบบดีแล้ว ผู้ที่จะรับรู้และเลียนแบบมากที่สุด คือ ผู้ที่มีระดับจริยธรรมสูง ส่วนผู้ที่มีระดับจริยธรรมค่านั้นมีการเลียนแบบน้อยกว่าและจะเลียนแบบผู้กระทำผิดก็ต่อเมื่อตัวแบบนั้นมีลักษณะจูงใจให้น่าเลียนแบบมากเป็นพิเศษเท่านั้น

ยุทธพร จุนเจือจาน (2521) ได้ทำการวิจัยเรื่อง "การศึกษาพฤติกรรมทางจริยธรรมของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาในภาคกลาง" กลุ่มตัวอย่างประชากรเป็นนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 ใน 6 จังหวัดภาคกลาง ยกเว้นกรุงเทพมหานคร จำนวน 640 คน เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยเป็นแบบสอบถามสร้างสถานการณ์เร่งเร้าที่มีความหมายต่อผู้สอน (Projective Technique) เพื่อสำรวจพฤติกรรมจริยธรรม 10 คุณลักษณะคือ ความรับผิดชอบ ความซื่อสัตย์ สุจริต ความมีเหตุผล ความกตัญญูกตเวที ความเสียสละ ความสามัคคี การประหยัดและการออมทรัพย์ ความยุติธรรมและความอดสาหัส ผลการวิจัยพบว่า พฤติกรรมทางจริยธรรมของนักเรียนอยู่ในสภาพน่าพอใจมีอยู่ 4 คุณลักษณะคือ การประหยัดและออมทรัพย์ ความเสียสละ ความกตัญญูกตเวทีและความมีเหตุผล

วิระวรรณ อามระดิษฐ์ (2522) ได้ทำการวิจัยเรื่อง "ความคิดเห็นเกี่ยวกับค่านิยมทางจริยธรรมของนักเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย" กลุ่มตัวอย่างประชากร เป็นนักเรียนมัธยมศึกษาตอนปลาย จำนวน 445 คน จาก 6 โรงเรียน ในกรุงเทพมหานคร เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย เป็นแบบสอบถามความคิดเห็นเกี่ยวกับค่านิยมทางจริยธรรมแบบมาตราประเมินค่าจำนวน 100 ข้อ ผลการวิจัยพบว่า นักเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนปลายในกรุงเทพมหานคร ส่วนใหญ่มีความคิดเห็นเกี่ยวกับค่านิยมทางจริยธรรม 10 ประการ คือ ความรับผิดชอบ ความซื่อสัตย์สุจริต ความกตัญญูกตเวที ความมีระเบียบวินัย ความเสียสละ ความอดทน ความยุติธรรม ความอดสาหัส การประหยัดและการเคารพอาวุโส อยู่ในเกณฑ์ที่น่าสนใจคือ มีความเห็นด้วยอยู่ในระดับมากที่สุด และพบว่า นักเรียนที่บิดามารดามีฐานะทางเศรษฐกิจ การศึกษา อาชีพ ที่อยู่ อาศัยและการอบรมเลี้ยงดูแตกต่างกัน มีความคิดเห็นเกี่ยวกับค่านิยมทางจริยธรรมแตกต่างกัน

พรพิมล สันติหิรัญภาค (2522) ได้ทำการวิจัยเรื่อง "การศึกษาพฤติกรรมทางจริยธรรมของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 ในเขตกรุงเทพมหานคร" กลุ่มตัวอย่างประชากรเป็นนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 ในเขตกรุงเทพมหานคร จำนวน 517 คน เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยเป็นแบบสอบถามสร้างสถานการณ์เร่งเร้าที่มีความหมายของผู้สอบ เพื่อสำรวจพฤติกรรม

จริยธรรม 10 คุณลักษณะ คือ ความรับผิดชอบ ความซื่อสัตย์สุจริต ความมีเหตุผล ความกตัญญู กตเวทิตะ ความเสียสละ ความสามัคคี การประหยัดและออมทรัพย์ ความยุติธรรมและความอดทน ผลการวิจัยพบว่า พฤติกรรมทางจริยธรรมของนักเรียนอยู่ในสภาพน่าพอใจ 3 คุณลักษณะ คือ ความเสียสละ การประหยัดและออมทรัพย์ และความกตัญญูกตเวทิตะ

ทิพวรรณ กิตติวิบูลย์ (2522) ได้ศึกษาพัฒนาการทางจริยธรรมของเด็กก่อนวัยเรียน อายุ 4-6 ปี จำนวน 83 คน พบว่า เด็กไทยก่อนวัยเรียนบางคนมีระดับจริยธรรมต่ำ บางคนมีระดับจริยธรรมสูง คือ เด็กที่มารดาอบรมเลี้ยงดูแบบรักมาก และมีการอบรมเลี้ยงดูแบบใช้เหตุผลมาก จะมีคะแนนเหตุผลเชิงจริยธรรมสูงกว่าเด็กที่มีลักษณะตรงกันข้าม และการอบรมเลี้ยงดูแบบใช้เหตุผลมีความสัมพันธ์ทางบวกกับเหตุผลเชิงจริยธรรมของเด็ก

ทิพย์สุตา นิลสินธพ (2522) ได้สร้างแบบทดสอบความพร้อมทางด้านจริยธรรมของเด็กก่อนวัยเรียนไปทดสอบในกรุงเทพฯ จำนวน 120 คน ผลการวิจัยพบว่า หญิงและชายมีความพร้อมทางจริยธรรมไม่แตกต่างกัน แต่ความพร้อมทางจริยธรรมจะเพิ่มตามอายุ

สมโชค พูลนวม (2523) ได้ทำการวิจัยเรื่อง "ความสัมพันธ์ระหว่างความซื่อสัตย์กับความรู้สึกรับผิดชอบ" กลุ่มตัวอย่างเป็นนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 และชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 จำนวน 886 คน เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยประกอบด้วยแบบสอบถามความซื่อสัตย์ และความรู้สึกรับผิดชอบ ผลการวิจัยพบว่า นักเรียนที่มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนสูงได้คะแนนความซื่อสัตย์และคะแนนความรู้สึกรับผิดชอบสูงกว่ากลุ่มที่มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนต่ำ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05

วิวัฒน์ อัสวานิชย์ (2523) ได้ทำการวิจัยเรื่อง "ความสัมพันธ์ระหว่างวินัยในตนเอง กับความซื่อสัตย์ของเด็กไทย" กลุ่มตัวอย่างเป็นนักเรียนที่กำลังศึกษาอยู่ในสถานศึกษาของรัฐ ระดับประถมศึกษาและมัธยมศึกษาทั่วประเทศ จำนวน 856 คน เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยประกอบด้วย แบบทดสอบความซื่อสัตย์และแบบทดสอบ วินัยในตนเอง ผลการวิจัยพบว่า นักเรียนที่มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนสูงมีวินัยในตนเองและความซื่อสัตย์สูงกว่า นักเรียนที่มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนต่ำ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05

วรัญญา เวโรจน์ (2525) ได้ทำการวิจัยเรื่อง "ปฏิกริยาจริยธรรมของนักเรียน ครู และผู้ปกครองต่อพฤติกรรมตนเองของผู้อื่น" กลุ่มตัวอย่างประชากรเป็นนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 5 ครูและผู้ปกครองจาก กรุงเทพมหานคร ภาคกลาง ภาคเหนือ ภาคใต้ และภาคตะวันออกเฉียงเหนือ จำนวนทั้งสิ้น 2,834 คน กลุ่มตัวอย่างได้มาโดยใช้วิธีการสุ่มแบบหลายขั้นตอน (Multi-stage Sampling) เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยประกอบด้วยแบบสอบถามเกี่ยวกับรายละเอียดของกลุ่มตัวอย่างและมาตรวัดปฏิกริยาจริยธรรมทางบวกแน่ ๆ และจะไม่มีปฏิกริยาในทางลบแน่ ๆ ต่อพฤติกรรม 16 พฤติกรรม คือ ความขยันหมั่นเพียร ความรู้สึกตัวไม่ประมาท ความมีวินัยในตนเอง การปรับปรุงตนเอง การรักษาสุขภาพ ความภาคภูมิใจในตนเอง ความเชื่อมั่นในตนเอง การสำรวจตนเอง ความละเอียดใจ การตั้งมาตรฐานตนเอง ความพอใจในตนเอง ความระจับความอยาก การให้รางวัลตนเอง การปลอบใจตนเอง ความรู้สึกผิด การลงโทษตนเอง

อภิัญญา จันทร์เงินจบ (2525) ได้ทำการวิจัยเรื่อง "ความรู้ความเข้าใจทางจริยธรรมเกี่ยวกับพฤติกรรมทางสังคมของนักเรียน ครู และผู้ปกครอง" กลุ่มตัวอย่างประชากรเป็นนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 นักเรียนมัธยมศึกษาปีที่ 3 นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 5 ครู และผู้ปกครองจากภาคเหนือ ภาคกลาง ภาคใต้ ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ และ กรุงเทพมหานคร จำนวน 2,888 คนกลุ่มตัวอย่างได้มาด้วยวิธีการเลือกแบบหลายขั้นตอน (Multi-stage Sampling) เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยประกอบด้วยแบบสอบถามเกี่ยวกับรายละเอียดของกลุ่มตัวอย่าง และมาตรวัดความรู้ความเข้าใจทางจริยธรรมเกี่ยวกับพฤติกรรมสังคม ผลการวิจัยพบว่า พฤติกรรมสังคมที่กลุ่มตัวอย่างทั้งหมดมีความรู้ความเข้าใจว่าพฤติกรรมที่ดี ถูก และควรอย่างมากคือการบำเพ็ญประโยชน์ การให้ความช่วยเหลือผู้อื่น การแสดงความกตัญญูแม้การกระทำนั้นจะยากลำบาก การคำนึงถึงความอาวุโส การให้อภัย การให้ร้ายป้ายสี การเบียดเบียนผู้อื่น การอิจฉาริษยา การผิดจริยธรรมทางเพศของหญิง การไม่รักษาระเบียบวินัยและการพูดปด

วิเชียร พงษ์ประเสริฐ (2526) ได้ทำการวิจัยเรื่อง "ความคิดรวบยอดเกี่ยวกับจริยธรรมของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 5 ในเขตกรุงเทพมหานคร" กลุ่มตัวอย่างประชากรที่ใช้เป็นนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 5 ในกรุงเทพมหานคร จำนวน 450 คน จาก 10 โรงเรียน เครื่องมือที่ใช้เป็นแบบสอบถามมาตราส่วนประเมินค่า ผลการวิจัยพบว่า นักเรียนมีความคิดรวบ

ยอดเกี่ยวกับจริยธรรมทั้ง 7 คุณลักษณะ คือ การรักษาระเบียบวินัย ความซื่อสัตย์ ความรับผิดชอบ ความสามัคคี ความอดุสาหะ ความยุติธรรม และความมีเหตุผลอยู่ในระดับที่พึงประสงค์ นักเรียนชายและหญิงมีความคิดรวบยอดเกี่ยวกับจริยธรรมทุกคุณลักษณะแตกต่างกัน นักเรียนที่มีฐานะทางเศรษฐกิจและสังคมของผู้ปกครองต่างกันมีความคิดรวบยอดเกี่ยวกับจริยธรรมทุกคุณลักษณะไม่แตกต่างกัน

ปณิธาน นุ่มศิริ (2528) ได้ทำการวิจัยเรื่อง "การนำเสนอโปรแกรมการสอดแทรกจริยธรรมในการสอนภาษาไทย ระดับมัธยมศึกษาตอนต้น" กลุ่มตัวอย่างประชากรเป็นหัวหน้าหมวดภาษาไทยและครูภาษาไทยในโรงเรียนมัธยมศึกษา ในกรุงเทพมหานคร จำนวน 317 คน เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยเป็นแบบสอบถามความคิดเห็นเกี่ยวกับการสอดแทรกจริยธรรมในการสอนภาษาไทย ระดับมัธยมศึกษาตอนต้น ผลการวิจัยพบว่า ครูภาษาไทยควรสอดแทรกจริยธรรมด้วยวิธีการปลูกฝังโดยการเปิดโอกาสให้นักเรียนได้ประพฤติปฏิบัติ เพื่อแสดงถึงความเป็นผู้มีจริยธรรมอยู่เสมอ ๆ เช่น ให้นักเรียนประหยัดน้ำ ไฟ รักษาความสะอาดของห้องเรียนและโรงเรียน และควรสอดแทรกจริยธรรมตามสภาพการณ์โดยครูยกย่องชมเชยและประกาศความดีความสามารถของนักเรียนที่มีความประพฤติดีแต่งกายเรียบร้อย และในการตรวจ ดัดสินให้คะแนนต่าง ๆ ครูต้องกำหนดเกณฑ์ไว้ล่วงหน้า และกระทำอย่างยุติธรรม นอกจากนี้ หัวข้อที่ควรนำมาสอดแทรกจริยธรรมอยู่ในระดับมากที่สุดคือ ความซื่อสัตย์และความกตัญญูแก่เวท

งานที่เกี่ยวข้องกับจริยธรรมในต่างประเทศ

โกร์เลย์ (Gloley, 1968 อ้างถึงใน ดวงเดือน หันจุมนาวิณ . 2522) ได้ทดลองเกี่ยวกับหลักการตัดสินที่สูงกว่าหลักที่เด็กเคยใช้เพื่อให้เด็กยอมรับหลักการตัดสินใหม่นี้ โดยทดลองกับเด็กชั้นประถมศึกษาปีที่ 1 ซึ่งเดิมใช้หลักการตัดสินจริยธรรมตามปริมาณความเสียหายทางวัตถุมาเป็นการใช้หลักตัดสินตามความตั้งใจที่จะกระทำผิดแทน พบว่า วิธีการดังกล่าวนี้ใช้ได้ผล คือ เด็กมีแบบการตัดสินใจที่สูงกว่าเดิม และยังพบว่า การเปลี่ยนแปลงดังกล่าวคงทนอยู่ไปอีกนานหลังจากการฝึกผ่านไปแล้ว

ต่อมาในปี 1973 Schleifer และ Dougle (1973) ได้ทดลองกับเด็กอายุ 3-6 ปี โดยมุ่งฝึกการใช้เหตุผลเชิงจริยธรรมของเด็กจากการตัดสิน โดยพิจารณาจากความ-

เสียหายของวัตถุ ชั้นสูงระดับการพิจารณาความจงใจของผู้กระทำโดยแบ่งกลุ่มที่ 1 ใช้เพื่อนเป็นตัวแบบ กลุ่มที่ 2 ใช้หลักการเสริมแรง กลุ่มที่ 3 กลุ่มควบคุม เขาพบว่า กลุ่มทดลองทั้งสองกลุ่มให้ผลไม่แตกต่างกัน และกลุ่มทดลองทั้งสองจะให้ผลเปลี่ยนแปลงการตัดสินใจของเด็กให้สูงขึ้นอย่างมีนัยสำคัญ เมื่อเปรียบเทียบกับกลุ่มควบคุม แสดงให้เห็นว่า การฝึกฝนให้ใช้เหตุผลเชิงจริยธรรม โดยใช้ตัวแบบนั้นใช้ได้ผลกับเด็กเล็ก ๆ ด้วยเช่นกัน สามารถนำไปใช้ได้ทั้งสองวิธี

ข. งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับกิจกรรมนักเรียน

จรรยา เกษโพนทอง (2526) ได้ทำการวิจัยเกี่ยวกับการจัดกิจกรรมนักเรียนในโรงเรียนมัธยมศึกษา จังหวัดชัยภูมิ ตามทัศนะของผู้บริหารโรงเรียน หัวหน้าหมวดกิจกรรม และครูที่ปรึกษากิจกรรม ผลการวิจัยเกี่ยวกับด้านประเภทของกิจกรรม พบว่า กิจกรรมลูกเสือ ยุวกาชาด กิจกรรมส่งเสริมวิชาการ กิจกรรมที่โรงเรียนจัดมากที่สุด ส่วนกิจกรรมที่จัดน้อย คือ ทัศนศึกษา

สวัสดิ์ นิเทศวรวิทย์ (2526) ได้ทำการวิจัยเกี่ยวกับเรื่อง ความคิดเห็นของผู้บริหารโรงเรียนและครูเกี่ยวกับลักษณะความเป็นพลเมืองดี จากการจัดกิจกรรมนักเรียนในโรงเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น เขตการศึกษา 8 ผลการวิจัย เกี่ยวกับประเภทของกิจกรรม พบว่า โรงเรียนที่เป็นกลุ่มตัวอย่าง ส่วนมากจัดกิจกรรมเกือบทุกประเภทตามประกาศของกระทรวงศึกษาธิการ กิจกรรมที่จัดมากที่สุดคือ กิจกรรมลูกเสือ ยุวกาชาด เนตรนารี และผู้นำเพื่อประโยชน์รองลงมาเป็นกิจกรรมศาสนา ส่วนกิจกรรมที่จัดน้อยที่สุด คือ กิจกรรมส่งเสริมการใช้สินค้าไทย (สวัสดิ์ นิเทศวรวิทย์, 2527)

วรัทัศน์ บุณโคตร (2527) ได้ทำการศึกษาเรื่อง การจัดกิจกรรมนักเรียนที่ส่งเสริมลักษณะความเป็นพลเมืองดีในโรงเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนต้น สังกัดกรมสามัญศึกษา เขตการศึกษา 8 พบว่า ประเภทกิจกรรมนักเรียนที่ส่งเสริมลักษณะความเป็นพลเมืองดีที่โรงเรียนส่วนใหญ่จัดคือ กิจกรรมลูกเสือ ยุวกาชาด เนตรนารี และผู้นำเพื่อประโยชน์ และกิจกรรมดังกล่าวเป็นกิจกรรมที่โรงเรียนมีนโยบายที่จะส่งเสริมมากที่สุด เพราะเป็นกิจกรรมที่ทำให้นักเรียนเป็นผู้มีระเบียบวินัย ส่งเสริมคุณลักษณะที่ดีในทุก ๆ ด้าน มีความเสียสละ มีความรับผิดชอบ และรู้จักทำงานเป็นหมู่คณะ

จากหลักการ ทฤษฎี แนวคิด และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ในด้านของจริยธรรมและ กิจกรรมนักเรียน พอสรุปได้ว่า การจัดการเรียนการสอนในปัจจุบัน การจัดการเรียนการสอน ในชั้นเรียนแต่เพียงอย่างเดียวไม่สามารถช่วยพัฒนานักเรียนให้เป็นผู้ที่มีความประพฤติที่ถูกต้อง ดีงาม หรือเป็นผู้มีจริยธรรมได้อย่างสมบูรณ์ กิจกรรมนักเรียนจึงมีความสำคัญพอ ๆ กับการ เรียนการสอน ซึ่งจะเห็นได้จากการที่กระทรวงศึกษาธิการได้กำหนดเกณฑ์การจบหลักสูตร มัธยมศึกษาตอนต้น พุทธศักราช 2521 (ฉบับปรับปรุง) พ.ศ. 2533 ไว้ว่า ต้องเข้าร่วม กิจกรรมตามระเบียบกระทรวงศึกษาธิการ ว่าด้วยการจัดกิจกรรมในสถานศึกษาสังกัดกระทรวง ศึกษาธิการ 2 กิจกรรม เป็นกิจกรรมบังคับ 1 คาบ/สัปดาห์ และเลือกกิจกรรมอื่น ๆ อีก 1 คาบ/สัปดาห์ และในหลักสูตรมัธยมศึกษาตอนปลาย พุทธศักราช 2524 (ฉบับปรับปรุง พ.ศ. 2533) กำหนดไว้ว่า ต้องเข้าร่วมกิจกรรมตามระเบียบกระทรวงศึกษาธิการว่าด้วยการจัด กิจกรรมในสถานศึกษาสังกัดกระทรวงศึกษาธิการ

ดังนั้น โรงเรียนซึ่งมีหน้าที่โดยตรงในการจัดกิจกรรมนักเรียน จำเป็นต้องสนอง นโยบายของรัฐในการที่จะปลูกฝังคุณลักษณะทางจริยธรรมให้เกิดขึ้นในนักเรียนจากการจัด กิจกรรมนักเรียนดังกล่าว

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย